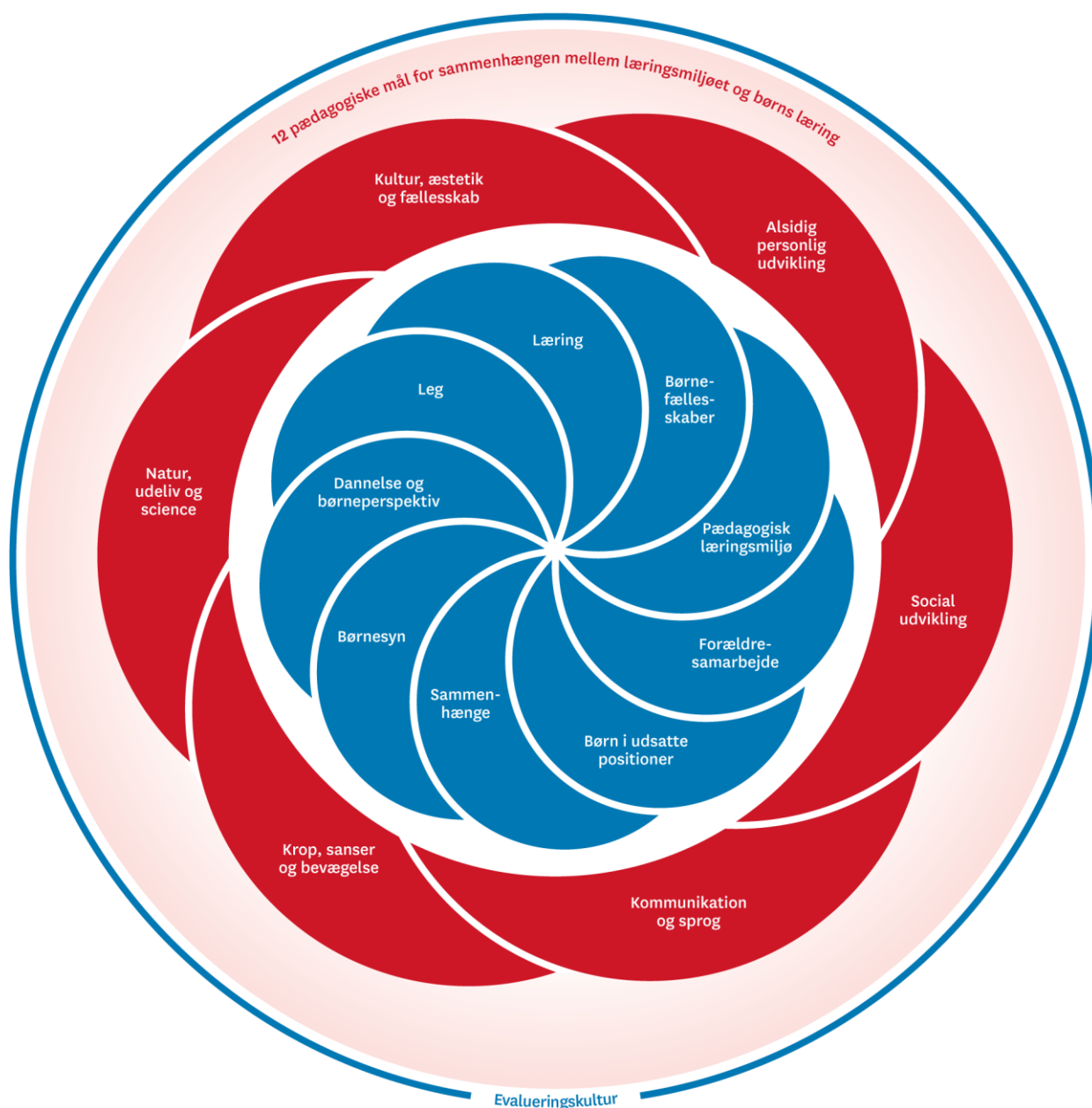

Pædagogisk læreplan for Møllehøj 2024 - 2026

Den pædagogiske læreplan udgør rammen og den fælles retning for vores pædagogiske arbejde med børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse. Læreplanen er et levende dokument, som kort beskriver vores pædagogiske overvejelser og refleksioner med eksempler, der er retningsgivende for det daglige pædagogiske arbejde.

Ramme for udarbejdelse af den pædagogiske læreplan

Den pædagogiske læreplan udarbejdes med udgangspunkt i det fælles pædagogiske grundlag samt de seks læreplanstemaer og de tilhørende pædagogiske mål for sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børns læring.

Rammen for at udarbejde den pædagogiske læreplan er dagtilbudsloven og dens overordnede formålsbestemmelse samt den tilhørende bekendtgørelse. Loven og bekendtgørelsen er udfoldet i

publikationen [Den styrkede pædagogiske læreplan. Rammer og indhold](#). Publikationen samler og formidler alle relevante krav til arbejdet med den pædagogiske læreplan og er dermed en forudsætning for at udarbejde den pædagogiske læreplan. Derfor henvises der gennem skabelonen løbende til publikationen. På sidste side i skabelonen er der yderligere information om relevante inspirationsmaterialer.

Hvem er vi?

Møllehøj er et 0-6 års dagtilbud med fokus på friluftsliv beliggende midt i Borup og i gå-afstand med gode sti systemer til biblioteket, naturskolen, skov, sø, legepladser, skole, tog- og busforbindelser

Møllehøj har plads til 114 børn fordelt med ca. 48 børn i vuggestuen og 66 børn i børnehaven.

Møllehøj er certificeret friluftsdagtilbud. Vi er ude det meste af dagen og har fokus på bl.a. natur, udeliv, science, sanselige og motoriske oplevelser. Vi har inspirerende legepladser med foranderlige læringsmiljøer - her ligger dæk og brædder som børnene bygger deres egne legemiljøer af -f.eks. et rumskib eller en balancebane.

Når forældre kommer og henter deres børn i Møllehøj -vil de ofte hente et barn som dufter af bål, har mudder på knæene og røde kinder.

Børn og forældre bliver mødt af engagerede medarbejdere som er glade for at se dem. Her ses ofte en medarbejder som ligger med næsen i jorden sammen med børnene og leder efter regnorme og biller

Hos os er der altid højt til loftet og sjældent larm da vi er delt op i to huse og har et meget stort udendørsareal fordelt på to legepladser, en sansehøve og et skovområde som vi kalder "krattet"

Der er god plads indendørs og her er ligeledes gode læringsmiljøer -vi går op i at det også kan ses indenfor at vi arbejder med natur og ude/friluftsliv.

Vi synes at det er vigtigt at børn får viden om dyr og derfor har vi høns på legepladsen og ruger jævnligt kyllinger ud (enten i rugekassen i hønsegården eller i rugemaskine på en af stuerne). Indendørs har vi congosnegle, fisk og nogle gange andre små dyr såsom regnorme og bænkebidere i terrarier og akvarier

Møllehøj har en kerne af medarbejdere som har været her i mange år. Vi har derudover både studerende, nye og erfarne medarbejdere, unge og ældre, mænd og kvinder. Vi har 65 % uddannede medarbejdere og 35 % uuddannede.

I Møllehøj følger vi med tiden og opdaterer os på ny viden og forskning på børneområdet.

I Møllehøj tager de voksne ansvaret for relationen og for børnenes udvikling og trivsel. Her vægtes partnerskabet med forældrene højt og vi er bevidste om at forældrene ved mest om deres eget barn som individ, mens vi har den største viden om barnet som en del af et fællesskab.

Vi har madordning og sølvmærke i økologi.

Pædagogisk grundlag

”Den pædagogiske læreplan skal udarbejdes med udgangspunkt i et fælles pædagogisk grundlag.”

”Det pædagogiske grundlag består af en række fælles centrale elementer, som skal være kendetegnende for den forståelse og tilgang, hvormed der skal arbejdes med børns trivsel, læring, udvikling og dannelse i alle dagtilbud i Danmark.”

”De centrale elementer er:

- **Børnesyn.** Det at være barn har værdi i sig selv.
- **Dannelse og børneperspektiv.** Børn på fx 2 og 4 år skal høres og tages alvorligt som led i starten på en dannelsesproces og demokratisk forståelse.
- **Leg.** Legen har en værdi i sig selv og skal være en gennemgående del af et dagtilbud.
- **Læring.** Læring skal forstås bredt, og læring sker fx gennem leg, relationer, planlagte aktiviteter og udforskning af naturen og ved at blive udfordret.
- **Børnefællesskaber.** Leg, dannelse og læring sker i børnefællesskaber, som det pædagogiske personale sætter rammerne for.
- **Pædagogisk læringsmiljø.** Et trygt og stimulerende pædagogisk læringsmiljø er udgangspunktet for arbejdet med børns læring.
- **Forældresamarbejde.** Et godt forældresamarbejde har fokus på at styrke både barnets trivsel og barnets læring.
- **Børn i udsatte positioner.** Alle børn skal udfordres og opleve mestring i lege og aktiviteter.
- **Sammenhæng til børnehaveklassen.** Sammenhæng handler blandt andet om at understøtte børns sociale kompetencer, tro på egne evner, nysgerrighed mv.”

”Loven fastsætter, at alle elementer i det fælles pædagogiske grundlag skal være udgangspunkt for arbejdet med den pædagogiske læreplan og dermed det pædagogiske arbejde med børns læring i dagtilbud.”

”Nogle elementer i form af fx børnesynet skal altid være til stede i det pædagogiske læringsmiljø, mens andre elementer som fx arbejdet med at skabe en god overgang til børnehaveklassen kan være mere til stede i nogle sammenhænge end andre.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 14

Børnesyn, Dannelse og børneperspektiv, Leg, Læring og Børnefællesskaber

Først forholder I jer til de fem elementer:

- Børnesyn
- Dannelse og børneperspektiv
- Leg
- Læring
- Børnefællesskaber.

I kan beskrive elementerne samlet eller hver for sig.

De øvrige elementer i det pædagogiske grundlag skal ifølge loven fremgå særskilt af den pædagogiske læreplan. Disse elementer forholder I jer til lidt senere.

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 15

Hvordan kommer de fem centrale elementer fra det fælles pædagogiske grundlag til udtryk hos os og bliver omsat i vores hverdag sammen med børnene?

Børnesyn

I Møllehøj arbejder vi ud fra det anerkendende børnesyn og har en forventning om at medarbejderen tager ansvar for den gode stemning og for samspillets kvalitet.

Vi arbejder med ICDP som er en samspils – og relations fremmende metode med fokus på at sensitivere medarbejderens kompetencer inden for samspil og relationer.

ICDP står for international caregiver development program og er et program med fokus på omsorgs givens udvikling, til gavn for de børn/mennesker, som er i deres varetægt. Der arbejdes med relation og samspil ud fra 8 definerede samspilstemaer som medarbejderne bliver uddannet i og introduceret til.

Vi er af den overbevisning at børn altid gerne vil samarbejde. Hvis der er noget i samspillet der udfordrer, tror vi på at børnene vil fortælle os noget og at de bruger de redskaber og strategier de har til deres rådhed. Her er det vores ansvar som medarbejdere at hjælpe børnene til nye strategier og at få flere redskaber til at gøre noget andet. Fremfor at give barnet ansvaret eller skylden for dårlig adfærd

En del af vores børnesyn er at vi gør os umage med at se, høre og forstå barnet. Vi gør os umage med at justere os efter hvad barnet viser os og efter hvor børnene er henne i deres udvikling. Vi finder en fælles vej sammen med barnet

Vi er af den overbevisning at børn er forskellige og har brug for at blive mødt differentieret. Børnene tilbydes derfor forskellige læringsmiljøer, regler og rammer som passer til deres nærmeste udviklingszone.

Når børn er i deres følelser, har vi stor respekt for den følelse og de behov de har. Alle børn har forskellige behov og reagerer forskelligt følelsesmæssigt. Vi justerer vores sprog og handlinger efter det enkelte barn og har ikke en fast opskrift på den gode relation. Nogle børn har brug for en berøring, andre har brug for at den voksne er på afstand, andre igen har brug for ord til at regulere sine følelser.

Dannelse

Dannelse betyder for os at barnet mestrer og har indflydelse på eget liv.

Børn dannes gennem kropslige, følelsesmæssige og relationelle erfaringer og det er vores opgave at støtte dem i at få disse erfaringer både i fællesskabet og individuelt.

Vi støtter børnene i processen med at danne deres personlighed og respekterer dem som de er. Samtidig støtter vi børnene i at være en del af et fællesskab hvor de skal kunne byde ind og skal kunne trække sig.

Vores respekt for alle børn forplanter sig ned i børnefællesskaberne og gør at vi ikke oplever børn som udelukker hinanden eller bevidst mobber.

Børn stiller spørgsmål og har brug for gode svar. Vi taler om det som der er på spil. Børn som får konkrete svar på f.eks. hvorfor nogle ser anderledes ud eller ikke mestre det samme som andre, accepterer mangfoldighed bedre og betragter alle som en del af et fællesskab og agerer derefter.

Børneperspektiv

At tage et børneperspektiv betyder for os:

- At vi kan se og høre hvad barnet fortæller os og viser os -at vi spørger dem og lytter til dem.
- At vi kan forestille os hvordan det er at være i barnets sted -at vi tolker barnets intentioner, handlinger, tanker og følelser.

Vi arbejder med begge former for børneperspektiv, men kunne godt tænke os at blive endnu bedre til at inddrage dette i vores planlægning og evaluering af dagligdagen. F.eks. igennem dataindsamling af børnenes oplevelser. Dette kræver en vis portion mod og selvindsigt som medarbejder, da man også risikerer at få øje på de steder hvor man ikke har gjort sit arbejde godt nok.

Når vi tager et børneperspektiv, føler barnet sig taget alvorligt og værdifuldt. Dette er med til at udvikle på barnets selvværd.

Det er vores oplevelse at børn som føler sig værdifulde og føler sig taget alvorligt byder ind i fællesskabet på deres niveau. Dette kan handle om at returnere et smil, at turde sige "nej" eller "ja" til et måltid eller at fortælle om en oplevelse.

Ved en konflikt er det vigtigt for os at barnet ikke taber ansigt, men kommer helskindet igennem konflikten. Dette betyder at vi blander os i hinandens arbejde og kan finde på at bryde ind og overtage, hvis vi vurderer at det er det bedste for barnet. Vi gør os derudover umage med at få samlet konflikten op sammen med barnet bagefter. Dette er også at tage et børneperspektiv.

Vi øver os på at tage konstruktivt imod denne indgriben og betragte det som en hjælpende hånd til at se nye perspektiver og se med barnets øjne samt at reflektere over vores position og handlinger efterfølgende.

Vi reflekterer over vores praksis og gør os umage med at betragte struktur, rammer m.m. både fra et barne- og et medarbejderperspektiv.

Leg og læring

Leg og læring hænger uløseligt sammen for os i Møllehøj. Læring skal leges ind og legen skal stimulere nysgerrigheden og lysten til lære.

Legen er livsvigtig for børnene da det er her de øver sig i at blive kompetente til at håndtere livet.

I Møllehøj betragter vi legen som essentiel for udviklingen af sproglige og sociale kompetencer. Her øver børnene sig i at kunne forhandle, udveksle ideer, lytte til og give plads til andre. Tage sin plads og holde fast i egne argumenter.

For at ramme børnenes udviklingsniveau skaber vi læringsmiljøer som er tilpasset børnegruppen. Disse læringsmiljøer er foranderlige. F.eks. er en gruppe børn i Tumlesalen hvor der er planlagt en fagte leg. Børnene er optaget af at skubbe rundt på puderne og trække i tæpperne. Her forandrer vi læringsmiljøet og følger børnenes optagethed -frem for den oprindelige plan.

Et læringsmiljø er ikke nødvendigvis et fysisk rum, men kan også være en samtale hvor vi leger og laver tankeeksperimenter; "hvad ville der ske hvis Signe kravlede ned i flasken". Et læringsmiljø kan også være en proces hvor børnene øver sig og undrer sig sammen med andre børn eller medarbejdere.

Når børn skal lære, er det en forudsætning at de har mulighed for at være aktive og bringe deres sanser i spil. Det skal ske i en god og inspirerende stemning sammen med andre børn og nysgerrige medarbejdere.

Vi øver os i ikke at vide noget og i stedet for være i processen. Det er noget som kan være svært for medarbejderne, da det kan give en følelse af manglende kontrol.

Hvis vi er bekymrede for et barns deltagelsesmuligheder i fællesskabet, tager vi udgangspunkt i barnets leg. Hvordan leger barnet, hvem leger barnet med, hvilke strategier og forudsætninger har barnet for at deltage. Hvilke initiativer tager barnet.

For at understøtte leg og læring skal vi som medarbejdere:

- Gå foran -inspirere børnene både sprogligt og med konkrete handlinger. Give dem nye ord og være nysgerrig sammen med dem ved at arbejde science relateret og fabulerende (eksperimentere med tanker og ord). Være igangsættende og rammesættende ved at være tæt på og vedholdende i nye lege.
- Gå ved siden af -understøtte det børnene er optaget af, hjælpe dem på vej med passende inspiration, deltagelse og guidning
- Gå bagved -lade børnene vise vejen til medarbejdere og de andre børn. Vise dem tillid og forstørre deres initiativer.

Børnefællesskaber

Børnefællesskaber er rammen hvor leg og læring finder sted.

I Møllehøj findes der store og små fællesskaber og alle børn skal have en plads i et eller flere fællesskaber.

Der er voksen styrede børnefællesskaber -samling, frokost, gruppeopdelte aktiviteter.

Der er børnefællesskaber som bliver skabt af børnene selv, hvor vi som medarbejdere er bevidste om at understøtte rammen ved at være tæt på børnene og hjælper dem med strategier når det er svært.

Vi har fokus på at sammensætte små børnefællesskaber, med udgangspunkt i børnenes nærmeste udviklings zone, relationer og interesser ud fra en erfaring og viden om at dette vil øge barnets trivsel og udvikling.

Pædagogisk læringsmiljø

”Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan det enkelte dagtilbud hele dagen etablerer et pædagogisk læringsmiljø, der med leg, planlagte vokseninitierede aktiviteter, spontane aktiviteter, børneinitierede aktiviteter samt daglige rutiner giver børnene mulighed for at trives, lære, udvikle sig og dannes.

Det pædagogiske læringsmiljø skal tilrettelægges, så det inddrager hensynet til børnenes perspektiv og deltagelse, børnefællesskabet, børnegruppens sammensætning og børnenes forskellige forudsætninger.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 22-23

Hvordan skaber vi hele dagen et pædagogisk læringsmiljø, der giver alle børn mulighed for at trives, lære, udvikle sig og dannes?

I Møllehøj tilrettelægger vi det pædagogiske læringsmiljø med hensyntagen til børnefællesskabets perspektiver, sammensætning og forudsætninger. F.eks. sammensætter vi børnefællesskaber i planlagte vokseninitierede læringsmiljøer ud fra børnenes relationer, kompetencer og plads i fællesskabet.

Vi anvender sprogtrappen til at kvalificere og tilrettelægge pædagogikken, legen og sprogudviklingen for børnefællesskabernes nærmeste udviklingszone.

For os er det ikke aktiviteten i sig selv, der skaber kvalitet, men den ramme vi skaber med vores positionering, samt den stemning vi skaber med vores engagement, nærvær og energi.

Dagen består af rutiner, såvel som spontane børneinitierede aktiviteter og mere planlagte og vokseninitierede aktiviteter. Dagen har en rytme, men samtidig gør vi os umage for at justere efter børnenes behov og eventuelle optagethed af en leg.

I Møllehøj tillægger vi rutiner stor værdi og har en bevidsthed om at de fungerer bedst når samspillet er af høj kvalitet. Vi er opmærksomme på at samværet, den gode stemning, den legende læring og gentagelser er det bærende element.

Det er vigtigt at rutinerne er genkendelige og at medarbejderens forventninger til børnene er tydelige, så de ved hvad de skal samarbejde omkring.

Rutinerne er vigtige for børnene til at forstå og gennemskue den dagligdag de er en del af. Det er her børnene øver sig i at blive selvhjulpne, få indflydelse og øge deres mestringsniveau.

Vi bruger trinvis guidning. F.eks. sidder vi med børnene i garderoben og taler med dem om og viser rækkefølgen de skal tage tøj på -imens de får lov til at øve sig.

Vi har en øget bevidsthed om at styrke børnenes sproglige udvikling i rutinerne f.eks. i frokosten ved at samtale med dem om maden, hvad de har været optaget af tidligere og hvad de skal når vi er færdige med at spise. Vores frokostmåltid foregår altid som et mindre fællesskab hvor der sidder en medarbejder med en mindre gruppe børn. Dette kvalificerer samtalen, da den voksne har bedre tid og mulighed for at udvide samtalen, øve turtagning og sammenkæde med de andre børn. Vi er opmærksomme på at benævne barnets initiativer, men også sammenkæde med fællesskaberne omkring barnet.

Samarbejde med forældre om børns læring

”Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan dagtilbuddet samarbejder med forældrene om børns læring.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 24-25

Hvordan samarbejder vi med forældrene om barnets og børnegruppens trivsel og læring?

Et kvalitativt forældresamarbejde består for os af respekt for hinandens forskellige positioner samt et autentisk ønske om at videns dele og samarbejde omkring det vi har til fælles - nemlig barnet.

Forældrene kender deres barn allerbedst og har deres kendskab ud fra deres følelsesmæssige relation til barnet. De kender deres barn som individ og som en del af familien

Vi kender barnet ud fra en fagligt funderet viden og tager udgangspunkt i en professionel relation mellem barn og voksen. Vi kender barnet som individ i en del af et fællesskab

Vi er ligeværdige, men ikke ligestillede i samarbejdet og der er inddragelse og opfølgning meget vigtig for at vi kan se ind i hinandens perspektiver og positioner. Vi tænker forældrene som en ressource i barnets udvikling og dannelse.

Det betyder at vi er optaget af barnets liv hjemme og kan finde på at spørge ind til "hvordan gør I dette?" – "har I oplevet dette?" "Vi har erfaringer med... -har I prøvet dette?"

Ligeledes ønsker vi at forældrene er nysgerrige på vores praksis og på barnets dagligdag for at blive klo- gere på hvordan barnets udvikling hjemme bliver understøttet bedst muligt

Det er vigtigt for os at investere i relationen mellem forældre og medarbejdere allerede i begyndelsen af vo- res samarbejde. Derfor lægger vi rigtig meget energi i opstarten af nye børn og forældre. Det handler for os om at barnets skal blive trygt -men I lige så høj grad at forældrene skal være trygge ved at overlade deres barn til os.

Vi går aktivt ind i arbejdet med alle børns familier og i den forbindelse også familier i udsatte positioner.

Vi oplever os selv som innovative i forhold til at skabe et godt forældresamarbejde. F.eks. har vi hjemmebe- søg før opstart og ved overgange. Vi tilbyder ekstra hjemmebesøg hvis forældrene ønsker vejledning eller inspiration til f.eks. sproglig udvikling eller legemiljøer hjemme.

Vi har en meget systematisk tilgang til mødet med forældrene samtidig med at vi også har plads til at æn- dre retning eller prioriterer det pludseligt opståede.

Vi ser det tætte samarbejde som en naturlig del af vores kerneopgave og ser det som vores opgave at faci- litere rammerne for dette samt at gå foran i kommunikationen med forældrene. Vi kommunikerer bredt både i garderoben, på Aula, ved telefonsamtaler, på møder m.m.

Omdrejningspunktet og målet for samtalen med forældrene er altid barnets udvikling, trivsel og læring. Her- under barnets deltagelse i fællesskab og barnets hjemlige rammer.

Når vi holder møder med forældrene, er der altid en tydelig dagsorden som forældrene kender før mødet. Vi er forberedte og vi udarbejder altid et referat som forældrene får tilsendt efter at mødet er afholdt.

Børn i udsatte positioner

”Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan det pædagogiske læringsmiljø tager højde for børn i udsatte positioner, så børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse fremmes.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 26

Hvordan skaber vi et pædagogisk læringsmiljø, der tager højde for og involverer børn i udsatte positioner, så børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse fremmes?

Vi er optagede af tidlig indsats og er gode til at arbejde med børn og familier i udsatte positioner (som kan være midlertidige eller af mere fast karakter).

Vi har erfaring med at lave både små og store indsatser i barnets tid i Møllehøj. F.eks. opdeling af børnegruppen ud fra barnets/børnenes udvikling og behov. Små øvebaner på stuerne ud fra samme, en organisering hvor barnet/børnene får mulighed for en del af dagen at være i en meget lille gruppe med en pædagog.

Vi gør os umage med at mødes med forældre eller være i dialog så snart en nysgerrighed, undring eller bekymring opstår og opfatter forældrene som en uundværlig medspiller i tilrettelægningsen af barnets dagligdag i Møllehøj.

Overordnet bliver den pædagogiske praksis tilrettelagt i samarbejde mellem leder, medarbejdere og inklusionspædagog. Opgaven er, kontinuerligt at skabe undren, inspiration og lyst til at videreudvikle pædagogik i den retning, der matcher børnegruppen og sikrer de bedst mulige vilkår for kreative og undersøgende læringsmiljøer præget af sprudlende sproglige læringsmiljøer.

Vi har blik for systematisk evaluering og tilrettelæggelse af pædagogisk praksis eks. gennem organisering, planlægning, positionering og gruppedynamikker i fællesskabet. Vi har et særligt øje for, hvor børnene inviteres/inviterer hinanden ind i relationer – hvordan børn og voksne modtager hinanden i relation og samspil – og hvordan vi hver især præsenterer og positionerer os ifht. hinanden. Derudover arbejder vi med at udforske nærmeste udviklingszoner for både børn og voksne.

Vi arbejder med medarbejdernes fysiske placering, positionering og justering i forhold til børnene og relationer mellem børn-børn og børn-voksne. Når vi som medarbejdere skal skabe de bedste udviklingsmuligheder for børnene, er det et krav at vi også hele tiden har vores praksis og faglighed til debat. Derfor er en stor del af arbejdet omkring udsatte børn i den grad afhængigt af, at alle voksne er nysgerrige og undersøgende på egen og andres praksis.

Er vi bekymrede for et barns udvikling og trivsel, følger vi møderækken der er fastlagt af PPR: ressource-teammøde, sparringsmøde, netværksmøde.

Der kan udarbejdes handleplaner for grupper af børn eller enkelte børn efter behov i samarbejde mellem leder, medarbejdere og inklusionspædagog. Disse evalueres løbende. Derudover bruger vi beskrivelsesredskaberne TrasMo og sprogtrappe til at klarlægge barnets nærmeste udviklingszone.

Sammenhæng til børnehaveklassen

”Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan der i børnenes sidste år i dagtilbuddet tilrettelægges et pædagogisk læringsmiljø, der skaber sammenhæng til børnehaveklassen.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 27

Hvordan tilrettelægger vi vores pædagogiske læringsmiljø for de ældste børn, så det skaber sammenhæng til børnehaveklassen? (Dette spørgsmål gælder kun dagtilbud med børn i den relevante aldersgruppe.)

I Møllehøj går børnene i storbørnsgruppe i perioden april-marts året før de skal starte i SFO.

I Storbørnsgruppen er der et målrettet fokus på at arbejde med konfliktløsning, at lytte til, forstå og udføre kollektive beskeder, lytte til andre, sige noget højt i fællesskabet, være gode kammerater og lege fælleslege.

Der bliver arbejdet med læringsparathed -at udvikle børnenes nysgerrighed og lyst til at udforske og lære.

Derudover arbejdes der med en højere grad af mestring og at børnene selv kan klare de mest basale færdigheder såsom at tørre sig selv efter toiletbesøg, tage sit eget tøj på, mærke efter om de føler sig ”modige”, fryse eller er sultne og derefter handle relevant på det -feks.at tage en jakke på når det bliver koldt og sige ”nej hvis de føler sig pressede.

Det er en værdi for os at børnene udvikler sociale kompetencer og kender deres egne grænser.

Der bliver arbejdet med tidlig literacy. Dette betyder at børnene får en begyndende forståelse for det skrevne sprog -herunder tal, bogstaver og læseretning. Vi inviterer til opmærksomhed på dette ved f.eks.at lade børnene save tal og bogstaver ud, gå på bogstavjagt, finde sit ”eget forbogstav, læse bøger og arbejde med sammensatte ord, rim og remser.

Vi er en del af ”leg og bevægelse” som har til formål at skabe en bedre grundmotorik hos børnene og derved et bedre grundlag for at sidde stille og modtage læring. Leg og bevægelse foregår hele det år børnene går i storbørnsgruppe.

Vi brobygger til alle de skoler vi sender børn afsted til, men vores primære brobygning foregår til Borup skole og Borup privatskole.

Brobygningen med Borup privatskole foregår konkret på den måde at skolen inviterer børnene og deres pædagog to eftermiddage til brobygning hvor de får set området, hilst på medarbejderne og de andre børn som de skal gå i klasse med.

Brobygningen med Borup skole foregår konkret på den måde at der er to besøg i SFOen hvor SFOens medarbejdere tager imod børnene. SFOens medarbejdere kommer ligeledes på besøg i børnehaven. Børnehaven går ofte på besøg på SFOens legeplads. Som en del af brobygningen arbejder vi med understøttende elementer som vendespil af SFOens medarbejdere, et gennemgående eventyr m.m.

Vi samarbejder med Borup skole om udvidet brobygning for de børn som har brug for at lære skolen bedre at kende. At se lokalerne og fornemme rummet og stemningen. Vi har derudover overleveringssamtaler

med skolen forældre og samarbejdspartnere i PPR eller familiecenteret hvis barnet har en sag i PPR, familiecenteret eller der er en særlig opmærksomhed på barnets trivsel i overgangen.

Der er en medarbejder fra stuen med i Borupskoles SFO på børnenes første dag.

Vi har tidlige erfaringer med at gå på besøg i hinandens praksis SFO/skole/dagtilbud. Det betyder at vi ved konkret hvad vi brobygger til.

Vi har Borup Skoles SFO leder med til forældremøde i storbørnsgruppen. Ledere fra dagtilbud og Borup skoles SFO mødes ca tre gange årligt og drøfter samarbejdet, planlægningen og evalueringen omkring brobygning. Medarbejderne fra SFO og dagtilbud er med til at planlægge den konkrete brobygning for det kommende år.

Øvrige krav til indholdet i den pædagogiske læreplan

Inddragelse af lokalsamfundet

”Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan dagtilbuddet inddrager lokalsamfundet i arbejdet med etablering af pædagogiske læringsmiljøer for børn.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 29

Hvordan inddrager vi lokalsamfundet i arbejdet med at skabe pædagogiske læringsmiljøer for børn?

- Biblioteket som bl.a. arrangerer Billedstrømsfestival, sprogetemaer, bog & bio og sprogfitness. Derudover understøtter biblioteket de aktuelle temaer med passende litteratur.
- Naturskolen som er vores nærmeste samarbejdspartner. Her tager vi på ture både med og uden naturskolens fantastiske vejleder. Naturskolen arrangerer f.eks. biodiversitetsdag, temadage om gamle dage, pindsvine ture, kend et træ, kunst i naturen og meget mere. Vi bruger ofte skoven som en forlængelse af vores almindelige rammer.
- I uge 28 flytter vi hele Møllehøj ud på Naturskolen. Forældrene afleverer og henter deres børn herude. Det er for os en af de bedste uger på hele året hvor alle har et roligt tempo. Vi nyder at starte dagen med bål, gå ture i skoven, sove ude og føle os tæt på naturen. Det er en dejlig optakt til sommerferieperioden.
- Derudover går vi på ture i lokalmiljøet hvor vi bl.a. bruger de forskellige legepladser, kigger på toget, på skulpturer, på fiskedammen og på butiksvinduer hos de lokale forretningsdrivende.
- Vi har et samarbejde med Dansk Film Institut og Borup Kino -her så børnene alderssvarende kortfilm i biografen som der kunne arbejdes pædagogisk videre med i Møllehøj.
- Vi går til julegudstjeneste i den lokale kirke.
- Vi deltager i den årlige landsdækkende affaldsindsamling. Men særligt storbørnsgruppen samler affald ind hele året -børnene fortæller glade om at ”vi redder verdenen”. Det bliver bemærket og påskønnet i lokalsamfundet at vi gør en indsats.
- Borup erhvervsforening er til jul på besøg i alle dagtilbud med en hestevogn, julemand og godteposer.
- Vi vil gerne opstarte et samarbejde med de lokale idrætsforeninger og ældrecenteret, men det er ikke noget vi har haft et stort fokus på.

Arbejdet med det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø

”Arbejdet med det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø i dagtilbuddet skal integreres i det pædagogiske arbejde med etablering af pædagogiske læringsmiljøer.

Børnemiljøet skal vurderes i et børneperspektiv, og børns oplevelser af børnemiljøet skal indtages under hensyntagen til børnenes alder og modenhed.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 30

Hvordan integrerer vi det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø i det pædagogiske læringsmiljø?

For os handler et godt børnemiljø om at børn bliver mødt i deres følelser og på deres udviklingsmæssige niveau. Medarbejderne skal have øje for børnenes kompetencer og nærmeste udviklingszone. De skal kunne justere sig til børnenes følelsesmæssige tilstand og tage ansvaret for at der er en god stemning.

Vi har en tiltro til at børn altid gør deres bedste ud fra de forudsætninger de har og vi er nysgerrige på hvordan vi som medarbejdere skal agere på de initiativer børnene tager. F.eks. når vi oplever barnet tager et u hensigtsmæssigt initiativ – så bliver vi optaget af hvad det forsøger at fortælle os eller hvad vi har glemt at lære barnet.

Vi tilpasser læringsmiljøerne og børnemiljøet til den aktuelle børnegruppe. Vi evaluerer og sparrer løbende i medarbejdergruppen om hvad børnegruppen ”kalder på” og investerer i nyt ved behov.

Et eksempel kan være at der er skabt en klatrebane på vuggestuens legeplads. Den er målrettet en børnegruppe af 2-3 årige. På et tidspunkt er der flere børn i gruppen som starter i børnehaven og der er nye børn som lige er blevet to år der starter i gruppen. Medarbejderne får hurtigt øje på at klatrebanens niveau er for svært for de nyeste børn. De laver derfor banen om så den har flere forskellige sværhedsgrader og kan appellere til både de største og de mindste børn i gruppen.

For os er sanselige oplevelser en vigtig del af det æstetiske børnemiljø. Vi går ikke så meget op i at dagtilbuddet ser ”poleret” og traditionelt ”pænt” ud. Hos os er det vigtigere at samle en bunke blade som børnene kan tumle i eller have halmballer på legepladsen som der klatres på. At der er sanselige oplevelser som at hoppe i vandpytter med bare tæer, at der kan graves huller fordi det styrker motorikken og ”bare” er sjovt. At der tændes bål hvor der kan duftes røg og måske smages på mad.

De seks læreplanstemaer

”Den pædagogiske læreplan skal udarbejdes med udgangspunkt i seks læreplanstemaer samt mål for sammenhængen mellem læringsmiljøet og børns læring.

Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan det pædagogiske læringsmiljø understøtter børns brede læring inden for og på tværs af de seks læreplanstemaer.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 32

Alsidig personlig udvikling

”Alsidig personlig udvikling drejer sig om den stadige udvidelse af barnets erfaringsverden og deltagelsesmuligheder. Det forudsætter engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 36-37

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udfolder, udforsker og erfarer sig selv og hinanden på både kendte og nye måder og får tillid til egne potentialer. Dette skal ske på tværs af blandt andet alder, køn samt social og kulturel baggrund.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte samspil og tilknytning mellem børn og det pædagogiske personale og børn imellem. Det skal være præget af omsorg, tryghed og nysgerrighed, så alle børn udvikler engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse i fællesskaber. Dette gælder også i situationer, der kræver fordybelse, vedholdenhed og prioritering.

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø børnenes alsidige personlige udvikling?

Herunder, hvordan vores pædagogiske læringsmiljø:

- Understøtter de to pædagogiske mål for temaet Alsidig personlig udvikling
- Tager udgangspunkt i det fælles pædagogiske grundlag
- Ses i samspil med de øvrige læreplanstemaer.

I Møllehøj skaber vi rammer for at børn udvikler selvværd, erfaringer og mestringskompetencer.

De skal opleve sig som selvstændige individer med egne følelser og meninger. Børnene skal have mulighed for at øve sig i selvregulering. At mærke egne grænser, kunne udtrykke følelser og behov samt at kunne sige til og fra i forhold til disse.

Børnene skal støttes i at finde og blive "sig selv" og erfare "jeg er mig" i mødet med andre i deres hverdag i Møllehøj og føle sig anerkendte, vigtige og værdsatte både som det menneske de er og som en del af fællesskabet.

I arbejdet med at skabe mulighed for at udvikle erfarne og livsduelige børn, spiller relationen til andre, samt en tryk og positiv atmosfære en essentiel rolle.

Vi har fokus på at skabe en god stemning, så det er trygt for barnet at udforske nye tiltag, både på egen hånd og med en voksen som barnet har en god relation til.

Vi er bevidste om at skabe genkendelighed og tryghed i læringsmiljøerne, men også at skabe tilpasse forstyrrelser og udfordringer for at skabe udvikling gennem nye erfaringer.

I samværet med barnet guider, støtter, opmuntrer og motiverer vi til deltagelse. Det kræver mod fra barnets side, men netop den trygge base med gode relationer, hjælper barnet i denne udvikling

Et eksempel på hvordan vi guider barnet i sin alsidige personlige udvikling kan være at:

- Sætte ord på barnets handling. For eksempel "Jeg kan se du kigger på børnene der rutsjer. Vil du være med?"
- Være opmærksomme på- hvilke tegn barnet viser os. Det kan være barnets blikretning eller pegegestik.
- Bekræfte barnet og sikrer at det bliver set, og hørt i sin handling.
- Viser hvordan man gør. F.eks. "Du kigger på at børnene rutsjer. Skal jeg hjælpe dig, så du også kan prøve en tur?".

Social udvikling

”Social udvikling er udvikling af sociale handlemuligheder og deltagelsesformer og foregår i sociale fællesskaber, hvor børnene kan opleve at høre til, og hvor de kan gøre sig erfaringer med selv at øve indflydelse og med at værdsætte forskellighed.

Gennem relationer til andre udvikler børn empati og sociale relationer, og læringsmiljøet skal derfor understøtte børns opbygning af relationer til andre børn, til det pædagogiske personale, til lokal- og nærmiljøet, til aktiviteter, ting, legetøj m.m.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 38-39

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn trives og indgår i sociale fællesskaber, og at alle børn udvikler empati og relationer.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte fællesskaber, hvor forskellighed ses som en ressource, og som bidrager til demokratisk dannelse.

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø børnenes sociale udvikling?

Herunder, hvordan vores pædagogiske læringsmiljø:

- Understøtter de to pædagogiske mål for temaet Social udvikling
- Tager udgangspunkt i det fælles pædagogiske grundlag
- Ses i samspil med de øvrige læreplanstemaer.

I Møllehøj ser vi det enkelte barn som et selvstændigt individ, samtidig med, at vi understøtter udviklingen af barnets kompetencer til at indgå i venskaber og fællesskaber. De sociale færdigheder udvikles, når barnet indgår i forskellige sociale sammenhænge herunder leg, fællesaktiviteter og samspil med andre børn. Derudover styrkes de sociale færdigheder, når barnet bliver mødt med positive forventninger fra en anerkendende medarbejder.

Når barnet indgår i flere forskellige små grupper, får det mulighed for at få øje på mange forskellige børn og udvikle venskaber, samt udvikle en forståelse for fællesskabet. Her udvikler børnene desuden empati for hinanden, altså evnen til at sætte sig i en andens sted, hvilket kommer til udtryk når børnene udviser omsorg, hjælper hinanden, udvikler lege eller problemløser i fællesskab.

I relationen med barnet er vi nysgerrige på, om barnet tager initiativ til at opsøge andre børn eller medarbejdere. Vi er nysgerrige på om barnet kommunikerer med sine følelser, herunder mimik, gestik, lyde og gråd og om barnet spejler sig i de andre børn og voksne. Vi er opmærksomme på om barnet deltager i det fællesskab som det er i, men med et naturligt hensyn og afsæt i barnets alder og udviklingstrin.

Når vi som medarbejdere, er gode rollemodeller, der udviser åbenhed og nysgerrighed overfor hinandens forskelligheder, giver vi barnet mulighed for at spejle sig i dette og selv udvise en rummelighed overfor forskellighed. Når børnene får øje på forskelligheder, taler vi om det i fællesskab, hvilket betyder at forskelligheden bliver en naturlig del af børnelivet i Møllehøj.

I dagligdagen, skaber vi læringsrum, hvor børnene er opdelt i mindre grupper. Det sker i planlagte aktiviteter, daglige rutiner og i lege situationer. Medarbejderens opgave, er at understøtte barnets deltagelse ved, at sætte ord på os selv, hinanden og det der sker i og omkring børnene. Det er ligeledes medarbejderens opgave, at guide, oversætte for barnet eller give barnet idéer til hvordan det kan inddrages, samt udvikle legen.

Ved at skabe gode lege - og læringsmiljøer inde såvel som ude, fordres barnets mulighed for aktiv deltagelse sammen med andre børn og medarbejdere. Et kvalitativt læringsmiljø, der skaber mulighed for deltagelse og udvikling, kan være af fysisk, såvel som relationel karakter. Det kan være et legekøkken, med forskellige madvarer, køkkenredskaber, der er afgrænset af f.eks. et tæppe, der viser hvor køkkenet starter og slutter. Der kan være billeder af retter man kan lave, menukort eller andre materialer, der kan inspirere til leg. Læringsmiljøets kvalitet styrkes idet en medarbejder går med i legen, eller ved siden af legen for netop at inspirere, udvide sproget, sætte ord på og sammenkæde børnene, for at kvalificere legen og børnenes relationer.

Medarbejderen skal være i øjenhøjde, lytte og interessere sig for legen og relationen mellem børnene.

Når vi medarbejdere sætter ord på barnet, dets handlinger og følelser vil børnene med tiden begynde at bruge sproget som et socialt redskab til at forhandle, kommunikere og samarbejde med dem omkring sig.

Vi har fokus på at bruge de daglige rutinesituationer til at styrke den sociale udvikling. For eksempel bruger vi samling, som et læringsmiljø, hvor vi øver vi os i, at vise interesse for hinanden og at få øje på hinanden. Det kan være når vi tager en runde og ser hvem der er til stede og hvem vi mangler den pågældende dag. Eller når et af børnene fortæller sine kammerater om en oplevelse det har haft. Samtidig giver det lidt større fællesskab mulighed for at øve sig i turtagning, at vente på det bliver ens tur til at fortælle, samt at lytte til de andre. Derudover styrkes evnen til at udsætte egne behov og give plads i fællesskabet. Disse kompetencer styrkes naturligvis på forskellig vis, alt efter børnenes udviklingstrin.

I Møllehøj vægter vi arbejdet omkring overgange højt. Det gælder både overgangene mellem stuerne internt, men også overgangen til SFO. Ved overgange internt i huset prioriterer vi, at børnene følges ad med en eller flere af deres jævnaldrende, da vi ser børnenes relationer som tryghedsskabende ved overgange.

Særligt for Vuggestuen:

I vuggestuen er medarbejderne meget bevidste omkring at skabe rum og muligheder for at barnet udvikler sociale kompetencer således, at det kan begå sig i sociale sammenhænge. Vi ønsker, at fremme og styrke børnenes sociale kompetencer igennem deltagelse, medindflydelse, udvikling af empati og at vi har øje for legens betydning for den sociale læring. Samarbejdet med forældrene bliver i den grad sat i spil for at opnå optimal trivsel og udvikling for det enkelte barn og samarbejdet med forældrene er vigtigt for at barnet opnår sociale kompetencer.

Grundlaget for at opnå en god social udvikling er, at barnet udviser interesse for den verden, det begår sig i. Barnet viser initiativer både i egen udvikling samt en udvidet opmærksomhed til, at indgå i relationer med andre børn. At kunne agere i børnegrupperne og danne relation til medarbejderne, både internt på stuen men også på tværs af stuerne i de forskellige lege/læringsmiljøer kræver barnet har gode nære relationer og føler sig tryk.

I vuggestuen sammensætter vi gerne grupper på tværs af alder, for at tilpasse relationen og aktiviteten til barnet. For eksempel kan et barn på 1,5 år godt være mere tilbageholdt end de andre i grupper bl.a. i tumlesalen. Her vil barnet have bedre af at være med i rytmik forløb med en gruppe børn, der er yngre, for at få en god oplevelse. Ligesom det omvendt kan være at et barn på 1,2 år kan have godt af, at komme med de større børn i tumlesalen, da barnet har brug for at udfolde sig mere motorisk.

Vi oplever ofte vuggestuebørn der under hvert måltid har travlt med at smile stort, sige hej og hilse på alle sine venner, det smitter af på de fleste og det skaber glæde, fællesskab og empati.

Særligt for Børnehaven:

Børn har ofte glæde af at stå på tæer for at følge med deres jævnaldrende, samtidig med, at de har mulighed for at lege nedad, hvor deres rolle kan blive anderledes og avanceret.

Vi laver en del fælleslege. Med de mindste kan det være et motorikforløb, sang- og fagtelege og gemmeleg på tværs af grupperne. Når børnene bliver ældre, bliver legene mere avancerede, så leger de fangelege, fodbold, alle mine kyllinger og cykelleg.

Vi bruger naturen understøttende i de sociale fællesskaber. Vi oplever at de større fællesskaber fungerer bedst udenfor. Der er ikke så mange forstyrrelser i form af afbrydelser, legetøj m.m. og der er mere plads og sanserne bliver ikke overstimuleret på samme måde.

I børnehaven har vi haft fokus på arbejdet med demokratiske læreprocesser, hvor børnene er medbestemende i leg og aktiviteter. Formålet med dette, er at give børnene mulighed for at få større indflydelse på deres egen hverdag. Herved opnår de en større indsigt i deres egne ønsker og behov, samtidig med at de oplever at har medindflydelse på deres eget liv. Et eksempel på en demokratisk læreproces, kan være at lade børnene vælge hvilken tur stuen skal tage på sammen eller hvad skal vi lave til bålmad på fredag. I en sådan proces, får børnene mulighed for at øve at mærke efter, hvad de godt kan lide og har lyst til. De får også mulighed for at øve sig i, at vælge noget andet end deres bedste ven, hvilket kan være en svær øvelse.

Vi observerer relationer blandt børnene og danner på den baggrund f.eks. nye grupper på ture ud huset, hvor børnene får mulighed at danne nye og gode relationer til andre børn, end i egen gruppe.

Vi vægter højt, at barnet skal være en del af fællesskabet, have en god/bedste ven og gerne flere. Vi har tidligere arbejdet med børneinterview om venskaber og kunne muligvis godt gøre det igen.

Kommunikation og sprog

”Børns kommunikation og sprog tilegnes og udvikles i nære relationer med barnets forældre, i fællesskaber med andre børn og sammen med det pædagogiske personale.

Det centrale for børns sprogtilegnelse er, at læringsmiljøet understøtter børns kommunikative og sproglige interaktioner med det pædagogiske personale. Det er ligeledes centralt, at det pædagogiske personale er bevidst om, at de fungerer som sproglige rollemodeller for børnene, og at børnene guides til at indgå i fællesskaber med andre børn.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 40-41

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udvikler sprog, der bidrager til, at børnene kan forstå sig selv, hinanden og deres omverden.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn opnår erfaringer med at kommunikere og sprogliggøre tanker, behov og ideer, som børnene kan anvende i sociale fællesskaber.

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø børnenes kommunikation og sprog?

Herunder, hvordan vores pædagogiske læringsmiljø:

- Understøtter de to pædagogiske mål for temaet Kommunikation og sprog
- Tager udgangspunkt i det fælles pædagogiske grundlag
- Ses i samspil med de øvrige læreplanstemaer.

I Møllehøj arbejder vi med at tilrettelægge det pædagogiske læringsmiljø, på en måde, der understøtter alle børns sprogtilegnelse, således at de kan forstå sig selv, hinanden og deres omverden. Vi arbejder med at skabe rum for leg og læring, både inde, men i særdeleshed ude i naturen.

I interaktionen med det enkelte barn, sætter vi ord på barnets handlinger og følelser, for at give barnet mulighed for at tilegne sig de ord, der svarer dertil. Herved får barnet en bedre forståelse af sig selv, samtidig med at det føler sig mødt af en tæt omsorgsperson. Vi sætter ligeledes ord på de genstande, rutiner og aktiviteter, der er en del af barnets omverden, for at understøtte barnets forståelse. I interaktionen med barnet, anvender vi, sammen med den sproglige kommunikation, tydelig mimik, gestik og blikretning, for at understøtte kommunikationen. Som voksne er vi åbne, levende og inviterende i vores kommunikation, for at sikre barnets interesse i at indgå i et udviklende samspil. Vi anvender bevidst vores stemmeføring og intonation, til at få barnets opmærksomhed.

Vi anvender UGL-metoden, til at understøtte udviklingen af samspilskompetencer, herunder øjenkontakt og turtagninger. Metoden er anvendelig til alle børn, men særligt de børn der tager få initiativer til samspil, anvender få ord eller hvor udtalen ikke er alderssvarende, har gavn af metoden. I praksis betyder det at den voksne skal placere sig foran barnet, søge øjenkontakt og gentage det barnet siger. Når barnet siger noget nyt, gentager den voksne igen. Metoden kan anvendes af både forældre og pædagoger.

I samværet med børnene, er vi de sproglige rollemodeller, som børnene bl.a. skal tilegne sig sproget fra. Som rollemodeller, er vi nærværende og i øjenhøjde med børnene. Vi er opmærksomme på at tale tydeligt og nedsætte taletempoet, for at sikre at børnene bedre kan høre og forstå hvad vi siger. I samtalen venter

vi på barnets respons – dette værende sig både verbalt; som en lyd, ord eller sætning eller non-verbalt; som et blik, bevægelse eller handling.

I samtalen øver vi turtagning, at skiftevis tale og lytte og vi bestræber os ligeledes på at have minimum fem turtagninger. Dette giver mulighed for at udvide samtalen og derved højne kvaliteten af denne.

I fællesskabet anvender vi sproglige elementer fra Marte Meo, for eksempel når vi sammenkæder børnene sprogligt med hinanden, samt forstørrer det enkelte barn i forhold til de andre. I fællesskabet guides børnene verbalt, til en bedre forståelse af hinandens følelser, ønsker og idéer, hvilket både styrker det enkelte barns forståelse, men også fællesskabet. Det enkelte barn guides til at sige til og fra. Vi arbejder struktureret med små legefællesskaber og legeskabeloner for at berige børnenes fantasi og forstørre deres ordforråd. Vi guider i legen, tilfører nye ord og derved udvikler vi legen og sproget i samspil med børnene. Børnene imiterer hinanden og udvikler derved nye kompetencer indenfor sprog og leg.

I Møllehøj benytter vi os både af historiefortælling, højtlesning, dialogisk læsning og læseleg.

Ved historiefortælling arbejdes der primært med fri fantasi, hukommelse og fabulering.

Ved højtlesning er fokus på den nedskrevne fortælling og det er medarbejderen der læser højt.

Ved dialogisk læsning, styrkes barnets formelle og funktionelle sprog, da der primært er fokus på at tale om det vi ser i bøgerne og det foregår i et samspil mellem barn og voksen.

Ved Læseleg” kobles den sproglige oplevelse fra en bog, med andre sansemæssige oplevelser, når børnene for eksempel tegner, leger, maler eller undersøger dele af historien. Her vil det ofte være en udvalgt gruppe børn som arbejder med et bestemt materiale over en periode.

Ved behov bruger vi ”tegn til tale” og piktogrammer som kan understøtte børn der mangler verbalt sprog eller overblik over rutiner. Et piktogram er et enkelt tegnet billede der forestiller en handling eller en situation. Det kan hjælpe børnene til at forstå hvad ”vi skal nu og hvad vi skal lige om lidt”. ”Tegn til tale” er enkle tegn som understøtter de ord vi siger til barnet eller de ord som barnet ikke kan sige.

I Møllehøj arbejder vi med Sprogtrappen, som pædagogisk redskab til at følge det enkelte barns sproglige udvikling. Sprogtrappen er udviklet af sprogforsker Pia Thomsen og indeholder forskningsbaseret viden om hvilke sproglige udviklingstrin børn skal igennem. Sprogtrappen bygger på sprog som et bredt koncept og tænker desuden elementer som leg, fælles opmærksomhed, kognition, samt relationer og socialt samspil med.

Sprogtrappen hjælper medarbejderne til at understøtte barnets udvikling bedst muligt. Sprogtrappen udfyldes på baggrund af det medarbejdernes observationer og der følges løbende op på den. Der laves handleplan og læringsmiljøer ud fra barnets eller børnegruppens placering på Sprogtrappen. Læringsmiljøet lægges i barnets nærmeste udviklingszone, for at sikre fortsat udvikling.

I samarbejdet med forældrene vejleder og guider vi til en praksis i hjemmet, der styrker læringen og trivselen hos det enkelte barn. Vi udleverer materialer til denne praksis i form af viden, lege, aktiviteter m.m.

Møllehøj har en sang-kanon, som består af ca. 20 sange som repræsenterer Møllehøj som institution. Sangene er udvalgt af børn og medarbejdere, for at sikre medbestemmelse og meningsfuldhed. Derudover har Møllehøj fået sin egen sang som er med til at skabe fællesskab - på tværs af afdelinger, køn m.m.

Særligt for vuggestuen:

I vuggestuen kommunikerer vi med børnene både verbalt og nonverbalt. Vi understøtter sproget med kropssprog og ”tegn til tale” og vi arbejder henimod at børnene tilegner sig et varieret sprog. Sproget gør at børnene kan udtrykke sig selv, deres behov, meninger og holdninger. Det er en grundlæggende kompetence for selvdannelse og identitetsudvikling.

Vi støtter børn i at være nysgerrige, vi prøver at sætte ord på deres tanker og videreudvikler samtalen. Vi lader os ikke hæmme af voksne normer for sprogbrug, men bruger gerne børnetermene. Vi udvider det børnene siger med at svare tilbage med Hv-ord, for at udvikle. Vi opfordrer dem til at byde ind. Vi venter derfor de 18 sek. der skal til, for at barnet får tid til at tænke og svare. Vi sørger også for at der er plads til det enkelte barn og at de får tid til at tænke og respondere.

Vi er som voksne ansvarlige for den gode stemning, så børnene er trygge ved at kommunikere.

Sproget er en naturlig del af alt hvad vi laver med børnene -planlagte voksenstyrede aktiviteter, børnefællesskaber og i rutinerne

Særligt for Børnehaven:

Når vi er på ture ud af huset, taler vi med børnene om hvor vi skal hen, hvad vi ser og efterbearbejder oplevelser gennem tegninger og lignende.

For eksempel Har vi haft et emne om " tal", vi gik på tur i nærområdet og ledte efter "tal", vi talte om tal og om hvad man kunne bruge tal til. Samtidig sørger vi for at konkretisere noget så abstrakt som tal, ved at konstruere store tal i træ, male dem og anvende dem i den pædagogiske praksis. På denne måde understøttes barnets læring og forskellige læringsstile.

Vi prøver på at give børnene en undrende og spørgende tilgang til nye oplevelser ved at stille undrende spørgsmål f.eks. "Hvorfor mon der er tal på postkassen", hvilket åbner op for en lærerig snak om breve, post, fragtmænd og husnumre.

I storbørnsgruppen har børnene været med til at save tal og bogstaver ud i træ og male dem. Disse bliver anvendt i forskellige læringsmiljøer, hvor børnene for eksempel skal finde det bogstav de selv starter med eller det tal der svarer til det antal af børn, der er på stuen netop den dag. De har også eksperimenteret med begrebet mængder, hvor børnene har fundet det antal sten eller pinde, der svarer til tallet. I disse læringsmiljøer, kobles sproget i høj grad med kroppen, samt naturen og evalueringen viser at nogle børn har et massivt læringsudbytte af netop dette.

I børnehaven forefindes en bogreol i børnehøjde, Bøgerne er bl.a. fra "Børnenes Bedste Bøger" og "Læseleg", hvilket sikrer, at alle børn har adgang til litteratur af en vis kvalitet. Herved sikrer vi at alle børn har lige vilkår og øger derfor sandsynligheden for social mobilitet. Børnenes daglige omgang med bøger, samt voksne der giver dem positive læseoplevelser, giver dem et kendskab til bogen som koncept, hvilket spiller ind på deres senere læsetilfælde, samt deres glæde ved bøger.

Krop, sanser og bevægelse

”Børn er i verden gennem kroppen, og når de støttes i at bruge, udfordre, eksperimentere, mærke og passe på kroppen – gennem ro og bevægelse – lægges grundlaget for fysisk og psykisk trivsel.

Kroppen er et stort og sammensat sansesystem, som udgør fundamentet for erfaring, viden, følelsesmæssige og sociale processer, ligesom al kommunikation og relationsdannelse udgår fra kroppen”.

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 42-43

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udforsker og eksperimenterer med mange forskellige måder at bruge kroppen på.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn oplever krops- og bevægelsesglæde både i ro og i aktivitet, så børnene bliver fortrolige med deres krop, herunder kropslige fornemmelser, kroppens funktioner, sanser og forskellige former for bevægelse.

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø udviklingen af børnenes krop, sanser og bevægelse?

Herunder, hvordan vores pædagogiske læringsmiljø:

- Understøtter de to pædagogiske mål for temaet Krop, sanser og bevægelse
- Tager udgangspunkt i det fælles pædagogiske grundlag
- Ses i samspil med de øvrige læreplanstemaer.

Vi har gennem vores friluftscertificering fået en bevidsthed om hvor vigtigt det er at have fokus på grundlege, grundbevægelser, sanser, risikofyldt leg, high- og low arousal.

Grundlege og grundbevægelser

Eksempler på motoriske grundlege er gyngende-, trille-, klatre-, bygge-, kaste- og hoppelege.

Eksempler på grundbevægelser er kravle, slå kolbøtter, snurre, krybe, balancere, skubbe, trække, gribe, svinge, vippe m.m.

Alle børn i Møllehøj får tilbudt bevægelsesaktiviteter på legepladsen, i krattet, i sansehaven, i skoven, på stuen, i vores tumlesal eller andre steder i nærmiljøet.

Disse forskellige arenaer tilbyder hver især forskellige muligheder for at udfolde sig kropsligt, samt udforske og eksperimentere med kroppens muligheder og begrænsninger. Medarbejderne har fokus på at børnene er forskellige steder i deres motoriske udvikling og disse arenaer giver mulighed for bevægelse på forskellige niveauer og udviklingstrin. Dette betyder at alle børn kan være med og kan blive tilpas udfordret.

Børnene vil ofte gerne vise hvad de kan med deres kroppe, for eksempel siger de: ”Se mig” og ”jeg kan”. Som voksne benævner vi deres handlinger som for eksempel.: ”Du løber stærkt”, hvilket forstærker dannelsesprocessen og kropsbevidstheden og er med til at styrke deres selvbevidsthed, selvværd og selvtillid.

Medarbejderne går foran og er gode rollemodeller i aktiviteterne – vi løber, klatrer, triller og hopper for at inspirere og udfordre det enkelte barn og dets motorik. Når medarbejderne går foran og viser at bevægelse er sjovt og samtidig giver barnet lov til at udforske sin egen krop og dens funktion, indenfor dets nærmeste udviklingszone, kan det være med til at skabe krops- og bevægelsesglæde.

Hvert år afholder Møllehøj motionsdag for børn og medarbejdere. Her laver vi en bane med løb og leg som alle -store som små kan være med i. Denne begivenhed er med til at styrke følelsen af fællesskab for børnene.

Sanser

Det er vores oplevelse at når børnene har sansemæssige oplevelser får de et stort læringsudbytte, da læringen kobles sammen med de 5 primære sanser "syns-, føle-, smags-, lugte- og høresansen".

Når det kvalitative læringsmiljø f.eks. er en tur i skoven, får børnene mulighed for at bruge alle deres 5 primære sanser.

- I skoven bliver høresansen stimuleret når vi lytter til blæsten der suser i træerne, regnen der trommer på bladene, fuglefløjt og toget der kører forbi.
- Synssansen bliver stimuleret af årstidens farver, ting der bevæger sig, planter og grene, dyr m.m. der skiller sig ud ved at være smukke, anderledes eller grimme (dette taler til vores æstetiske sans)
- Lugtesansen stimuleres med alle de forskelligartede dufte i naturen. Vi bliver opmærksomme på, at skovens dufte skifter alt efter vejr og årstid.
- Følesansen stimuleres, når børnene mærker vindens susen, den slimede snegl på hånden eller græsset mellem tæerne. Vestibulærsansen eller balancesansen som er en del af følesansen er ligeledes på arbejde hele tiden, da vi bevæger os rundt i ujævnt terræn, hvilket kan kræve stor koncentration hos mange børn.
- Smagssansen stimuleres når børnene smager på bær, blomster, jord, bænkebidere m.m. Vi laver indimellem mad over bål som også giver sansemæssige smagsoplevelser

Når vi går på opdagelse i naturen, finder vi små dyr som vi imiterer, taler om og undres over. Spørgsmålene kunne, i forhold til sanser, være: "Hvordan føles den?" "Er den blød?" "Hvilken farve er den?" "Hvordan føles det når den går på din arm?" Herved får vi koblet sproget omkring sanser sammen med den sansemæssige oplevelse.

Vi sanser forskellige naturmaterialer, når vi for eksempel finder grankogler og pinde til at tegne i jorden med, samt forskellige ting i naturen som vi kan bruge til at tegne med på papir som f.eks. græs, jord, blomster m.m. Vi sanser, når vi starter dagen med bål - vi dufter, ser, hører og mærker bålet: Og med lidt held leverer bålet også noget der kan smages på.

Risikofyldt leg

I Møllehøj arbejder vi bevidst med risikofyldt leg. Risikofyldt leg kan for vuggestuebarnet være at gynges højt eller at kravle på en stige lagt ovenpå et par paller. Det kan for børnehavebarnet være at kravle op i et træ, at holde balancen på en slackline eller at hoppe ned fra noget højt. Vi har erfaring med at børn som tør udfordre deres krop, bliver modige og robuste. De kender deres krop og dens muligheder samt begrænsninger. Samtidig er det virkelig vigtigt for børn at få oplevelsen af at mestre noget som de har oplevet som svært og som de måske endda har måtte øve sig på flere gange for at lykkes. Dette er udviklende for børns selvværd og kropsbevidsthed.

Trasmo

I Møllehøj anvender vi TrasMo, som pædagogisk redskab, til at observere og afdække det enkelte barns motoriske udvikling. Hvis der opleves et behov for udvikling, kan der ud fra TrasMoen laves en handleplan, der støtter op om og udfordrer barnets motoriske udvikling. Handleplanen vil tage udgangspunkt i barnets nærmeste udviklingszone, og sikrer derved et passende niveau for udfordringerne. Disse handleplaner evalueres løbende.

Særligt for vuggestuen:

I den daglige pædagogiske praksis arbejder vi med selvhjulpethed. Barnet øver sig på selv at kravle op ad trin til puslebordet når det skal skiftes og op ad stigen til krybbe eller barnevogn, når det skal sove. Barnet øver sig ligeledes i selv at øse sin mad op. De voksne er rollemodeller og viser med egen krop, hvordan barnet kan gøre. Det kan gøre barnet nysgerrigt og give mod til selv at prøve. Børn imiterer ofte hvad andre gør, så der er behov for aktive og bevægelige rollemodeller samt større børn eller voksne som går foran, og viser vejen. Medarbejderne skaber en god og tryk stemning ved at smile, sætte ord på og hjælpe, så børnene tør øve sig inden de senere selv mestrer udfordringerne og på sigt bliver mere selvhjulpne.

På legepladsen har vi sansekasser hvor vi smager, rører, dufter og ser på hvad der er i kasserne. Der bliver smagt og talt om hvorvidt det er surt, sødt, salt eller bittert.

Vi laver fryseeksperimenter med isterninger med citronstykker i. Vi eksperimenterer med kulde og varme og undrer os sammen med børnene over hvad der sker, når isen smelter og bliver til vand og vi spiser citronen.

Fagtesange, sanglege og andre bevægelseslege er ligeledes en del af den daglige pædagogiske praksis og disse udføres både ude og inde.

I Møllehøj sover de yngste i krybberummet og de ældste sover på feltsenge i overdækning eller i shelter. Dette giver børnene en anderledes sansemæssig oplevelse når de skal sove.

Særligt for børnehaven:

Vi er nysgerrige på, hvad der sker med børnene, når vi selv går forrest og triller ned af bakken, slår kolbøtter mv. Vi observerer, at børnene tydeligt spejler sig i os og hinanden og vi oplever at børnene tør udfordre sig selv mere, samt har større glæde ved at bruge deres kroppe på nye måder.

Legepladsen, som læringsmiljø, inviterer ligeledes til mange forskellige kropslige muligheder. Der er træer til at klatre i, buske man kan gemme sig i, fodboldbane, klatrestativ, hængekøjer m.m. I vores krat sætter vi flytbare læringsmiljøer op, som motoriske baner, hvor børnene træner balancen ved at gå på slackline, bruger musklerne ved at trække sig selv op ad bakken med et reb og kører ned af bakken på løbecykel i et kuperet terræn. Et læringsmiljø hvor børnene har mulighed for aktivt at eksperimentere med deres kroppe og deres kompetencer og undersøge dens muligheder.

Vi arbejder også med den taktile sans, blandt andet ved at give hinanden massage, tegne på hinandens rygge, tegne rundt om hinandens kroppe på et stykke stort papir, føle og mærke naturen. Vi tilbyder plads til at børnene kan få kontakt til kroppen og at det enkelte barn udvikler kendskab og tryghed til sin egen krop. Vi arbejder med den taktile sans, blandt andet ved at give hinanden massage, tegne på hinandens rygge, tegne rundt om hinandens kroppe på et stort stykke papir, føle og mærke naturen.

Storbørnsgruppen deltager i "Leg og bevægelse" hvert år. Leg og bevægelse er et motorikforløb, hvor der bliver arbejdet med kroppens 18 grundbevægelser. Børnene cirkulerer mellem 6 baser, hvor der er fokus på de forskellige grundbevægelser. Sværhedsgraden stiger løbende, efterhånden som de mestrer øvelserne. Afslutningsvis giver børnene hinanden en afspændingsmassage. De mærker på deres egen krop, hvordan massagen og kontakten skaber ro og samtidig skabes der en kontakt børnene i mellem. Dette kan være med til at styrke barnets kropsglæde, samt en fortrolighed med dets egen krop. Leg og bevægelse er samtidig en del af brobygningen med de andre dagtilbud i byen inden SFOstart.

Natur, udeliv og science

”Naturoplevelser i barndommen har både en følelsesmæssig, en kropslig, en social og en kognitiv dimension.

Naturen er et rum, hvor børn kan eksperimentere og gøre sig de første erfaringer med naturvidenskabelige tænke- og analysemåder. Men naturen er også grundlag for arbejdet med bæredygtighed og samspillet mellem menneske, samfund og natur.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 44-45

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får konkrete erfaringer med naturen, som udvikler deres nysgerrighed og lyst til at udforske naturen, som giver børnene mulighed for at opleve menneskets forbundethed med naturen, og som giver børnene en begyndende forståelse for betydningen af en bæredygtig udvikling.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn aktivt observerer og undersøger naturfænomener i deres omverden, så børnene får erfaringer med at genkende og udtrykke sig om årsag, virkning og sammenhænge, herunder en begyndende matematisk opmærksomhed.

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø, at børnene gør sig erfaringer med natur, udeliv og science?

Herunder, hvordan vores pædagogiske læringsmiljø:

- Understøtter de to pædagogiske mål for temaet Natur, udeliv og science
- Tager udgangspunkt i det fælles pædagogiske grundlag
- Ses i samspil med de øvrige læreplanstemaer.

Møllehøj er certificeret friluftsdagtilbud med viden inden for natur, motorik, sanser og friluftsliv. Vi har udarbejdet en friluftspolitik som kan læses som et særskilt dokument.

Vi arbejder derudover med ”Grønne-spirer” som er Friluftsrådet grønne mærkningsordning og har det grønne flag som viser at vi arbejder med natur, udeliv, miljø og en grøn og sund hverdagskultur.

Dette skulle gerne være tydeligt for alle der kommer ind i Møllehøj, da det afspejler sig i den pædagogiske praksis.

Vi mener at naturen er et af de bedste læringsrum til at understøtte børns udvikling både kropsligt, socialt og kognitivt.

I vores hverdag er vi ude så meget som muligt. Dette gælder både i aktiviteter og daglige rutiner såsom ved måltider og eftermiddagssøvn hele året rundt.

Vi ønsker at alle børn skal udvikle en nysgerrighed, viden og en forståelse af hvordan vi bedst færdes i naturen og hvad naturen kan bruges til.

Vores tilgang til naturen er undersøgende og undrende, så børnene selv bliver nysgerrige og undrende.

Vi sætter ord på oplevelserne og stiller spørgsmål "gad vide hvem der har spist af grankoglen?" Hvis vi ikke har svaret, undersøger vi det sammen med børnene.

Vi giver os tid til fordybelse i det, som barnet finder interessant. f.eks. når barnet finder insekter, udvider vi herigennem barnets sprog.

Forskning viser, at børn lærer nemmere i den aktuelle sanseoplevelse, og deres forståelse af f.eks. dyreliv, planteliv og vejret som pludselig kan ændre sig, udvikles ved at sanse det med benævnelser fra medarbejderen undervejs.

Det sker ofte at vi ruller rundt i det høje græs med børnene eller hopper i vandpytter med og uden gummi-støvler.

Vi har gennem vores friluftscertificering arbejdet med det helt basale indenfor tankerne om, hvordan vi skaber en tryk og forudsigelig base udenfor. Vi har i hele Møllehøj arbejdet med at fjerne regler på legepladsen og fremhæve, hvilke få regler vi har brug for, som gælder alle.

Igennem vores friluftscertificering er vi blandt andet blevet meget optaget af "risikofyldt leg", og hvor vigtigt det er for børnenes udvikling/selvforståelse at de får lov til at udforske hvad de kan, mærke sig selv og hvor deres grænser går.

Vi oplever det er med til at styrke børnenes selvværd og identitet. Vi har arbejdet meget med at støtte, vejlede og opmuntre børnene til at være nysgerrige og få en oplevelse af dem selv i udelivet.

Vi præsenterer gerne nye forældre for, at deres barn sikkert kan komme hjem med en "kompetence-skramme". Det kan ske i vores dagligdag, når børnene har lavet bål, hugget brænde, savet og hamret med køllerne. Det samme gælder, når vi bygger huler i skoven eller på legepladsen eller har lavet midlertidige opsætninger af paller for at udfordre barnet i at bruge sin balance, koordinations evner og motoriske kompetencer. Her kan det ske, at barnet får en kompetenceskramme, en bule i panden, hudafskrabning eller andet.

Vi arbejder en del med science f.eks. har vi arbejdet med temaet "is". Vi har lavet forskellige gentagende og udvidende forsøg med at se, hvordan is arbejder. Hvordan is kan smelte, farves og hvordan det smager for eksempel med persille og blåbær. Vi har brugt science til at udvide barnets sprog, være i en oplevelse af det ukendte, samt at medarbejderne øver sig i at være nysgerrig med børnene og sige højt "hvad mon der sker nu?"

De "grønne spirer" arbejdes der med over hele året hvor hele institutionen deltager med hver deres børnegrupper. Vi har f.eks. fokus på bæredygtighed og forgængelighed og "affald". Når vi går ude i naturen, samler vi skrald op og smider det i den rigtige skraldespand når vi kommer hjem. Herudover vejer og dokumenterer vi i perioder skraldet, vi taler om skrald og laver forsøg med at begrave forskellige typer af affald for at se hvad der er længst om at formulde, vi har en kompostbeholder til at omdanne madaffald til jord. Børnene lærer om hvad der kan blive til jord igen og hvorfor andet affald skal indsamles. Det giver en masse gode snakke om affald og børnene har fået en meget stor opmærksomhed på hvad der ligger på gaden af affald. Vi kan også hører at børnene snakker meget med deres forældre om emnet.

Et andet projekt under "grønne spirer" er fra "jord til bord" hvor vi sår, planter, høster, tilbereder og spiser vores egne grøntsager. Vi har vores egne høns på legepladsen, som børnene er med til at pleje og passe, de samler æg og vi tilbereder forskellige retter. Vi slagter hønsene sammen og undersøger dem for at give børnene en viden og nysgerrighed for hvordan naturen hænger sammen. Vi spiser ikke vores høns.

Forældre og børn passer Møllehøjs høns sammen i weekenden. Det giver mulighed for at familierne kan fortsætte de snakke og oplevelser vi har med børnene i Møllehøj.

Vores tema fra april og frem til sommeren er at stifte bekendtskab med principperne fra "jord til bord". Vi skal så blomsterfrø til insekterne og fuglene. Vi skal så grøntsager, som vi kan se vokse og smage på, når vi trækker dem op af jorden. Hvad sker der, når vi putter en tomatskive i jorden? Bliver den også til en plante?

Vi arbejder også med cyklus. Et naturligt valg for os er at arbejde med liv og død f.eks. gennem "fra æg til høne"

Vi lægger også vægt på hvordan vi færdes i for eksempel skoven når vi er

der. Vi smider ikke affald og træerne passer vi rigtigt godt på, Vi bruger dem til at kravle, klatre eller hoppe over og i, gammelt træ brænder vi på bålet.

Vi åbner op for nye idéer og introducere børnene for en science verden, som kan skabe interesse for naturen, dette gælder både vores vuggestue og børnehave. Science sker når vi blandt andet leger i sne, bygger snemænd, huler eller sanser sneen med bare tæer. Når vi er i naturen, sætter vi ord på de oplevelser vi møder og de sanser der kommer i spil. Vi mærker blæsten på vores ansigter, vi ligger i græsset og kigger op på himlen, vi går på bare tæer i de forskellige underlag og vi ser på snegle og regnorme og de spor de laver. Vi ser børn der bruger erfaringer fra et område til et andet, f.eks. har vi presset citroner i vand og smagt på det, vi så derefter at børnene blev nysgerrige på hvordan de kan presse andre frugtsaf-ter ned i vand for at give smag.

I uge 28 rykker hele Møllehøj ud i skoven.

Vi har base på naturskolen og åbner og lukker derude. Det vil sige, at børnene får fem dage i skoven i alt slags vejr, fra de bliver afleveret til de bliver hentet igen om eftermiddagen. Vi tænder bål hver morgen, hvor morgenmaden tilberedes og spises. Børnene lærer at begå sig i skoven, oplever dyrelivet med alle sanser og oplever et naturligt flow i denne uge. Vi går i små grupper (nogle gange på tværs af alder) og fremhæver barneperspektivet og initiativerne på disse "skovvandring". Medarbejdere fra børnehaven og vuggestue lærer børnene endnu bedre at kende, da vi ikke er stueopdelt på samme måde som i Møllehøj, men har en fælles base og ud fra denne, følger vi børnenes interesser og perspektiver. Vi undres og bliver nysgerrige med børnene.

Vi har helt små vuggestuebørn med som øver sig at begå sig i ujævnt terræn. Det er anderledes at rejse sig op fra skovbunden end fra vores gulv. Græsset kilder på de bare sommerben og regnvejr kan sanses på nærmeste hold, især hvis det varer i 6 timer.

Måske smager børnene på eller eksperimenterer med forskellige naturmaterialer som gran, kogler, grene, mos osv. De lærer at være i nye omgivelser med velkendte medarbejdere og opnår en naturlig træthed i form af forskellige stimuli. Og vi har tid, rum og plads til disse oplevelser med børnene.

Børnene sover til middag i shelterne eller under åben himmel efter vi har spist frokost som bliver leveret direkte fra Møllehøj.

Særligt for Vuggestuen:

Vi arbejder målrettet med, at de børn som vi sender videre i børnehaven når de bliver 3 år, udover selvhjulpener kommer med kompetencer til at klare sig og være tryk ved at være udenfor i alt slags vejr, udfordrer og stimulerer sine motoriske kompetencer og have en stærk kropslig bevidsthed.

De ældste vuggestuebørn, sover udenfor i alt slags vejr, året rundt. Det er modtaget med stor begejstring af børnene som nyder denne middagslur. Det er forbundet med stor ro, trykghed og engagement,

Særligt for Børnehaven:

Læringsmiljøerne på legepladserne i Møllehøj er bygget op således at der er mulighed for både små og store legefællesskaber, samt at de udfordrer både grov og finmotorikken. Legeområderne skal skabe en nysgerrighed på at bruge de ting der er på legepladsen i form af pinde, blade, smådyr og hvad nu ellers naturen gemmer på. Der er mulighed for at lege med mudder og grave i sand. Vi har nedløbsrør og byggeklodser som giver mulighed for at bygge og lege med vandbaner. Vi har et bålhus som vi også bruger til udeværksted, her er der mulighed for at hamre og save. Vi har hængekøjer til at ligge i og lytte til fugle. Vi har en sansehøve med vores egne krydderurter. Vi har plantekasser hvor vi sår planter og høster. Vi har fisk, snegle og høns. Vi besøger ofte naturskolen og samarbejder tæt med naturvejlederen på naturskolen. Børnene sover ude i soveposer i al slags vejr, hele året rundt.

Kultur, æstetik og fællesskab

”Kultur er en kunstnerisk, skabende kraft, der aktiverer børns sanser og følelser, ligesom det er kulturelle værdier, som børn tilegner sig i hverdagslivet.

Gennem læringsmiljøer med fokus på kultur kan børn møde nye sider af sig selv, få mulighed for at udtrykke sig på mange forskellige måder og forstå deres omverden.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 46-47

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn indgår i ligeværdige og forskellige former for fællesskaber, hvor de oplever egne og andres kulturelle baggrunde, normer, traditioner og værdier.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får mange forskellige kulturelle oplevelser, både som tilskuere og aktive deltagere, som stimulerer børnenes engagement, fantasi, kreativitet og nysgerrighed, og at børnene får erfaringer med at anvende forskellige materialer, redskaber og medier.

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø, at børnene gør sig erfaringer med kultur, æstetik og fællesskab?

Herunder, hvordan vores pædagogiske læringsmiljø:

- Understøtter de to pædagogiske mål for temaet Kultur, æstetik og fællesskab
- Tager udgangspunkt i det fælles pædagogiske grundlag
- Ses i samspil med de øvrige læreplanstemaer.

I Møllehøj er der repræsenteret familier fra mange forskellige baggrunde og kulturer. Det hjælper børnene med at blive bevidste om at andre børn vokser op i en anden (familie)kultur end dem selv. Disse forskelligheder og ligheder er med til at skabe en naturlig nysgerrighed og åbenhed overfor netop forskelligheden og hvilke ressourcer og muligheder, der ligger i den.

Vi er i Møllehøj ikke bange for at tale med børnene om kultur og forskellighed. Vi har forskellige køn, ser forskellige ud, nogle har en mor, nogle har to mødre og to fædre, nogle har mange søskende, nogle har ingen, nogle spiser ikke svinekød, nogle spiser slet ikke kød. Dette er helt normalt i et sammenbragt fællesskab som et dagtilbud er og det afspejler livet og samfundet uden for Møllehøj på fineste vis.

I forbindelse med vores udelivs- samt friluftsprøfil, vægter vi det at være udenfor i alt slags vejr, både under leg og aktiviteter, måltider og under middagsluren. Dette kan vække undring, særligt i familier med en anden kulturel baggrund end dansk og kan kræve en faglig forklaring til de enkelte forældre om vores værdier om udelivet i Møllehøj. Det sætter forældresamarbejdet i spil og danner en vigtig grobund for barnets opvækst, forståelse for den danske kultur og læringsmiljøer i vores dagtilbud.

Helt fra starten i vuggestuen har børnene fået et kendskab til, hvordan man er en del af et fællesskab i Møllehøj. Vi oplever at børnene, på trods af vi er en stor institution har sammenhold i sin egen børnegruppe,

men også kan agere trygt på tværs af børnegrupperne. Dette ses tydeligt for eksempel når vi er på naturskolen en uge i sommerferien og når vi har høstuger i sensommeren, hvor vuggestue og børnehave samarbejder på tværs.

Jo ældre børnene bliver, des bedre bliver børnene til at stille spørgsmål til kulturelle forskelligheder. Og det fællesskab som børnene oplever, smitter naturligt af på forældrenes oplevelse af, hvordan det er at have sit barn i Møllehøj.

I Møllehøj har vi mange traditioner, som afspejler de værdier vi arbejder ud fra.

Til vores fællesarrangementer, som for eksempel sommerfester eller "spis på din stue" oplever vi, at alle familier mødes og har nogle gode fællesskabsoplevelser. Det sker på tværs af kulturer, børnenes stue og inkluderer børn, medarbejdere og forældre. Alle familier medbringer en ret, som er en del af deres måltider hjemme og på den måde bliver vores kulturelle forskelligheder synlige med største naturlighed. Vi oplever ofte en stor tilslutning til disse arrangementer.

I Møllehøj tilrettelægges og udføres den pædagogiske praksis i små grupper. Grupperne sammensættes med mange forskellige hensyn for øje, hvilket betyder at børnene bliver præsenteret for mange små ligeværdige fællesskaber. Her introduceres de til andres kulturelle baggrund, normer og værdier.

I det pædagogiske arbejde, introducerer vi børnene for mange forskellige kulturelle oplevelser som; at fortælle historier, synge, læse, spille skuespil, anvende bordteater, lege sanglege, spille musik, arbejde med programmering og andre digitale redskaber.

I arbejdet med kultur og æstetik, anvender vi særligt naturmaterialer. Vi bruger, bark, pinde, kul, blade, blomster træstykker med mere til at skabe kunst både ude og inde. Samtidig udtrykker børnene sig også kreativt ved brug af mere konventionelle redskaber som; papir, pensler, maling, garn, perler m.m. Vi spiller på tromme på træstammer i skoven eller i sandkassen med vores gryder. Herved introduceres børnene for mange forskellige kulturelle udtryksformer.

Vi stræber efter at skabe et kreativt læringsmiljø, der inspirerer børnene og inviterer til undring og eksperimenter. Børnene sætter deres eget præg på processen og vi siger sjældent; "nej, det må du ikke" men "ja, det prøver vi – og hvordan synes du, vi skal gøre". Det gælder uanset om vi arbejder med kunst eller laver musik og børnene og voksne bliver inspireret til at tage musikken med udenfor.

Vi øver os også i at kaniner godt kan have tre ører og børn kan have grønt hår når vi klipper, klistrer og tegner. Der findes ikke rigtigt eller forkert når vi er i "det kunstneriske hjørne".

Vi skaber rum for medbestemmelse og plads til nytænkning hos børnegruppen og retter fokus fra målet til værdien i selve processen. Børnene undres sammen med de voksne og de voksne vejleder og skaber rum til børnene i fællesskab eksperimenterer med redskaberne.

Aktiviteterne skal give mening for barnet, og de skal inspirere til at barnet kan fortsætte på egen hånd.

Evalueringsskultur

”Lederen af dagtilbuddet er ansvarlig for at etablere en evalueringsskultur i dagtilbuddet, som skal udvikle og kvalificere det pædagogiske læringsmiljø.

Lederen er ansvarlig for, at arbejdet med den pædagogiske læreplan evalueres mindst hvert andet år med henblik på at udvikle arbejdet. Evalueringen skal tage udgangspunkt i de pædagogiske mål og herunder en vurdering af sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbuddet og børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse.

Evalueringen skal offentliggøres.

Lederen af dagtilbuddet er ansvarlig for at sikre en løbende pædagogisk dokumentation af sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse. Den pædagogiske dokumentation skal indgå i evalueringen.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 50-51

Det er ikke et lovkrav at beskrive dagtilbuddets dokumentations- og evalueringsspraksis i den pædagogiske læreplan, men det kan være en fordel i udarbejdelsen af læreplanen at forholde sig til den løbende opfølgning og evaluering af indholdet i læreplanen.

Hvordan skaber vi en evalueringsskultur, som udvikler og kvalificerer vores pædagogiske læringsmiljø?

Det vil sige, hvordan dokumenterer og evaluerer vi løbende vores pædagogiske arbejde, herunder sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og de tolv pædagogiske mål?

Her kan I kort beskrive jeres arbejde med at etablere en evalueringsskultur som en del af det daglige pædagogiske arbejde. I kan fx beskrive, hvordan I arbejder systematisk med evaluering, om I arbejder med særlige metoder, om I arbejder eksperimenterende eller undersøgende med et særligt fokus, samt hvordan, hvor ofte og i hvilke fora I drøfter og reflekterer over jeres pædagogiske praksis mv.

Vi reflekterer over vores praksis på afdelingsmøder, på personalemøder, på tavlemøder og i udvalgsgrupper m.m. Vi har indført evaluering efter alle møder og øver os i at få stillet spørgsmål der opfordrer til et svar vi kan bruge til at blive bedre.

Vi er systematiske i vores tilgang til sprogtrappen og Trasmo. Vi følger løbende op på disse vurderingsredskaber hvis der opleves bekymring omkring et barns trivsel

Vi arbejder også med systematisk refleksion som er en supervisors/refleksionsmetode, hvor der altid er en evaluering af den indsats der blev aftalt ved sidste møde.

Vi har for nylig udarbejdet en håndbog til medarbejderne om hvordan vi holder møder med forældrene. I den er der også beskrevet at vi gerne vil have at møderne evalueres og forslag til hvilke spørgsmål der kan stilles. Vi er blevet gode til at have et punkt på dagsordenen som hedder opfølgning på aftaler fra sidste møde.

Medarbejderne planlægger dagligdagen i deres forberedelsestid.

Vi øver os i, men kunne godt blive meget bedre til at arbejde med de cirkulære processer i en evalueringskultur. Dette er ikke blevet systematiseret eller automatiseret hos os. Vi har prøvet det af flere gange, men vil gerne gøre det til en fast del af vores praksis når vi arbejder med læringsmiljøer og pædagogiske indsatser. Vi har en evaluerings model til at understøtte dette arbejde

Hele medarbejdergruppen evaluerer på året der er gået og planlægger det nye år sammen i november måned til en pædagogisk dag.

Hvordan evaluerer vi arbejdet med den pædagogiske læreplan, som skal foretages mindst hvert andet år?

Her kan I fx kort beskrive, hvordan evaluering af læreplanen kan ses i forhold til jeres evalueringskultur i hverdagen.

Vi evaluerer systematisk læreplanen i ulige år inden udgangen af juni måned. Vi gennemgår

I lige år justerer vi læreplanen inden udgangen af juni måned. Vi gennemgår den med et kritisk blik.

Det gør at vores pædagogiske læreplan bliver et "skarper" dokument med konkrete eksempler.

Evalueringen af læreplane ligger på vores hjemmeside sammen med læreplanen.

